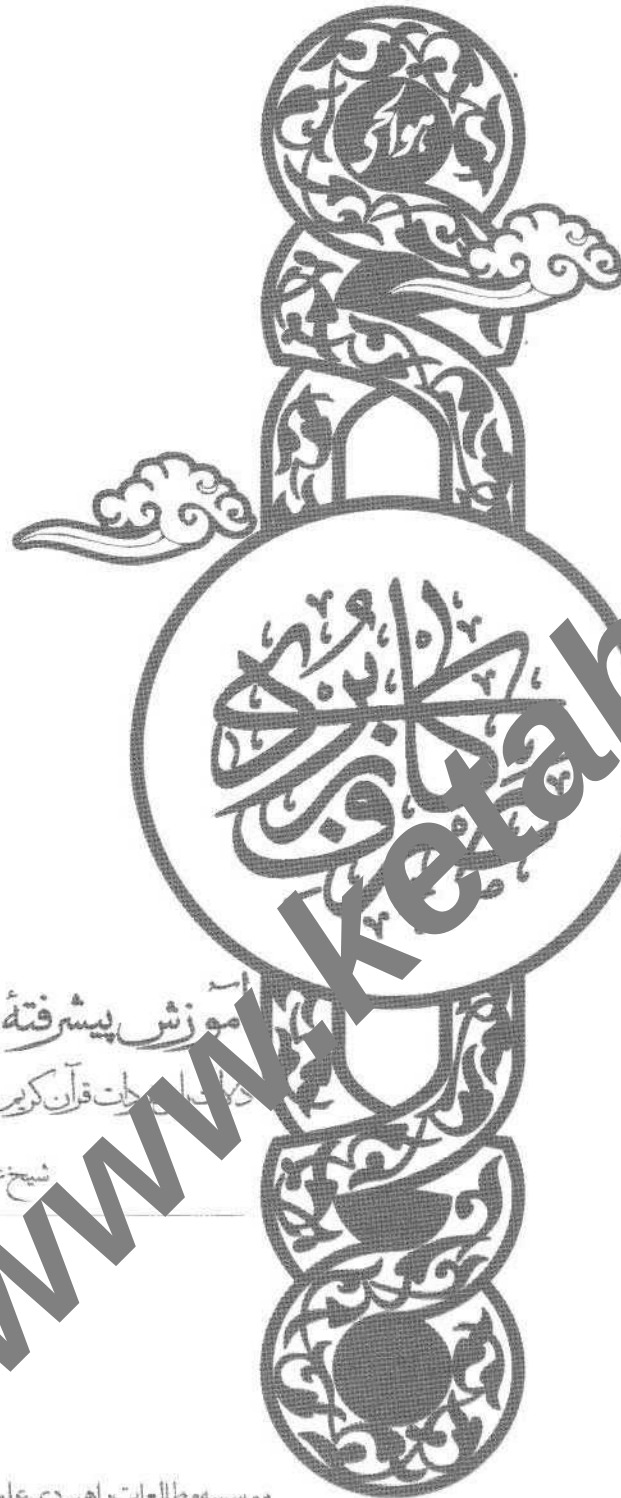

آموزش پیشرفته دانش صرف
در احادیث قرآن کریم و احادیث شریف
شیخ عبدالرسول کشمیری
جلد دوم

موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

کتاب حاضر با شبیه سازی قواعد دستوری زبان فارسی در کنار قواعد دستوری زبان عربی می گوشت یادگیری صرف عربی را برای خواننده مبتدی، آسان و مانوس نماید - اصول پذیرفته دانش زبان شناسی در مورد احکام صرفی از لایه کتاب های دانشمندان این علم استخراج شده و خواننده با ملاحظه آن ها و بررسی مباحثه های در نظر گرفته شده برای هر درس، علاوه بر آنکه توان نقد علمی را در خویش تقویت کرده و به ملکه اجتهاد در دانش صرف دستا می یابد، قادر به کشف لطایف معنایی کلمات مترادف دانسته شده، همچون غفار و غفور می شود -

میراثنامه:	کشمیری، عبدالرسول، ۱۳۶۱
عنوان و نام پدیدآور:	صرف کاربردی: آموزش پیشرفته دانش صرف: عبدالرسول کشمیری
مشخصات نشر:	مشهد: مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری:	۵۰۰ ص: مقصور (رنگی)، جدول
شابک:	۹۷۸۶۰۰۶۴۶۲۱۸۹
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	ویردنامه
یادداشت:	کتابنامه
یادداشت:	نمایه
موضوع:	زبان عربی - صرف
موضوع:	زبان عربی - صرف - مسائل، نثرها و غیره
شماره افزوده:	مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام
رده بندی کنگره:	۱۳۹۲ ص: ۵۰۰؛ P1۶۱۳۱
رده بندی دیویی:	۷۵۰۴۹۲
سازمان کتبشناسی ملی:	۲۸۵۲۸۶۶

صرف کاربردی

آموزش پیشرفته دانش صرف

تألیف: شیخ عبدالرسول کشمیری

با اندرز و از دروس استاد حاج شیخ محمد حسن و کبلی

ویراستاری: دکتر امیر سلمانی رحیمی

چاپ: استاد محسن عبادی

ناشر: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۲

لیتوگرافی، چاپ و صفحه‌آرایی: دفتر ۳۱۲۵۰۵۲ (مخط)

شمارگان: ۱۰۰۰

طراحی و تولید: کانون آگهی و تبلیغات حسن ۸۴۳۰-۰۵۱۱

طرح جلد: مهدی ساعدی

صفحه‌آرایی: امید باصری

نظارت فنی: سید حامد فیروزی

بهاء دوره دو جلدی: ۴۵۰۰۰ تومان

بهاء جلد دوم: ۲۴۰۰۰ تومان

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

مشهد مقدس / بین چهارراه حجت و چهارراه مقدم طلاب / خیابان کاشانی / کاشانی ۲۵ / شماره: ۴۹۰/۴

تلفن: ۰۳-۲۲۸۵۸۰۰۰ (۰۵۱۱) فاکس: ۲۲۸۵۸۰۵ (۰۵۱۱)

www.isin.ir

۱۸ شهرنخبر : نگارستان کتابت و قرائت

۲۰ الحَرْقَةُ الْأُولَى : في الكتابَة

پیش مطالعه	نحوه کتابت ن، ب، الف و همزه در فارسی
درس	کلماتی که باید متصل به ما قبل خود نوشته شوند * کلماتی که باید متصل به ما بعد خود نوشته شوند * نحوه کتابت ناء تأنیث * نحوه کتابت الف * نحوه کتابت همزه
مباحثه	طرح اول: گفتار علامه طهرانی رحمته الله در مورد لزوم آگاهی طلاب از علوم قرآنی

۲۸ الحَرْقَةُ الثَّانِيَّةُ : نوشتنی های خواندنی

پیش مطالعه	نوع نوشتنی های خواندنی در فارسی و عربی * «ه» ملفوظ و غیر ملفوظ * «ة» * واو معدوله
درس	آنچه نوشته می شود اما خوانده نمی شود
مباحثه	---

۳۲ الحَرْقَةُ الثَّالِثَةُ : خواندنی های نانوشته و خواندنی های نوشتنی

پیش مطالعه	---
درس	آنچه خوانده می شود اما نوشته نمی شود: الف، واو، حُرَّة مدنی * آنچه خوانده می شود نه نوشته: همزه
مباحثه	---

۳۵ حکایت : ضَرْبُ زَيْدٍ عَمْرًا

۳۶ الحَرْقَةُ الرَّابِعَةُ : التَّعَاثُفُ السَّاكِنِينَ

پیش مطالعه	---
درس	موارد جواز و عدم جواز التعاثر ساکنین
مباحثه	---

۳۸ الحَرْقَةُ الْخَامِسَةُ : الوقف

پیش مطالعه	---
درس	تعریف وقف * غرض از وقف * روش های وقف: اسکان، اسکان اشمایی، اسکان تضعیفی، ابدال، حذف و الحاق هاء سکت

٤٠ الحَرْفَةُ السَّادِسَةُ: الْاِبْتِدَاءُ بِهَمْزَةِ الْوَصْلِ

پیش مطالعه	---
درس	علت اضافه کردن همزه وصل به ابتدای برخی کلمات * موارد ادخال همزه وصل * حرکت همزه وصل در اسماء و افعال * قوانین کتابت و تلفظ همزه وصل: اسقاط در تلفظ و اثبات در کتابت، اسقاط در تلفظ و کتابت، اثبات در تلفظ و کتابت * همزه قطع * اقسام همزه قطع * تفاوت های همزه قطع و وصل
مباحثه	---

٤٦ الحَرْفَةُ السَّابِعَةُ: الْاِبْتِدَاءُ بِدَالٍ

پیش مطالعه	وجود ابدال در عربی و فارسی * علت پیدایش ابدال * مواردی از ابدال در فارسی: «د» و «ذ»، «همزه» و «ه»، «ب» و «و»، «پ» و «ف»، «ت» و «د»، «ج» و «ز»، «ح» و «ز»، «ع» و «ز»، «س» و «ه»، «ش» و «س»، «غ» و «گ»، «ف» و «و»، «گ» و «و»، «م» و «ن».
درس	موارد ابدال در عربی
مباحثه	---

٥٠ الحَرْفَةُ الثَّامِنَةُ: الْاِسْتِقَاقُ، الْحُرُوفُ الزَّائِدَةُ مِنْ كِتَابَةِ الْعَرَبِ

پیش مطالعه	---
درس	مراد از اشتقاق * مکان اطرازی زائد شدن حروف زائد * موارد بحرانی و غیر اطرازی زائد شدن حروف زائد
مباحثه	---

٥٤ الحَرْفَةُ الثَّلَاثَةُ: الْاِلْحَاقُ وَ احْكَامُهُ

پیش مطالعه	بحث زبان شناسانه پیرامون علت پیدایش کلمات ملحق * پدیده الحاق راهی برای مبارزه با بی مبانی و بی بررسی اجتهادی ابنیه فعل «تَمَسَّكُن» و توضیح کلام سیبویه مبنی بر رباعی بودن این فعل
درس	تعریف الحاق * احکام سه گانه الحاق
مباحثه	---

٦٠ آشنایی با بزرگان (قسمت چهارم): میر سید شریف جرجانی

٦٤ برای مطالعه: زبان و خط در گذر تاریخ

زبان چیست * آشنایی با زبان شناس بزرگ غربی ثوام چامسکی و مبنای او * تقسیم بندی زبان ها و آشنایی با برخی زبان های مشهور * برخی از زبان های مقدس * اختراع خط * انواع خط: خط تصویری، خط هجایی، خط الفبایی * اهمیت خط * عدد * پیدایش خط عربی * دو نظریه در مورد چگونگی پیدایش خط عربی * زیبایی های خط عربی * انواع خط عربی * خط کوفی در قرآن * چگونگی پیدایش نقطه و اعراب

در خط کوفی * تقسیم خط کوفی * رسم الخط عربی و هنر خوشنویسی اسلامی * امام صادق ۴ و زبان شناسی * نانوشته های پنهان زبان ها

۷۶

شکرتشتر: اسم

۷۸

الحَرْقَةُ الْأُولَى: مقدمات الاسم

پیش مطالعه	در هر منطقه یا صنفی ساخت لغت بر اساس نیاز صورت می گیرد * مفاهیم مقید استعمال کمتری نسبت به مفاهیم مطلق داشته بنابراین مفاهیم مقید غالباً الفاظ طولانی تری نسبت به مفاهیم مطلق دارند * اسم ذات و اسم معنی در فارسی * مفرد و مرکب در فارسی
درس	اسم و ابنیه آن * معنی اسمی و معنی وصفی * کثرت استعمال، هر قانون و قاعده ای را زیر با می گذارد و باعث رخداد اتفاقات خلاف قاعده می شود (سر دو حرفی بودن دسته ای از اسماء) * تقسیمات اسم و تعریف انواع آن به لحاظ حرف آخر (صحیح، ممدود، منقوص، مقصور و شبه صحیح)
مباحثه	طرح اول: سؤال پیرامون ثقلت و خفت اوزان اسم * طرح دوم و سوم و چهارم: اجتهاد لغوی * طرح پنجم: چرا ابنیه رباعی کمتر از ابنیه ثلاثی است * اصل ۳ و ۱۰ دو اصل مهم * تمثیلی به یاد دبستان * طرح ششم: آیا استدلال در لغت صحیح است که شما استدلال می کنید * طرح هفتم: روز این طرح ماضی * طرح هشتم: خماسی مزید چقدر و چگونه * طرح نهم: تحلیلی درباره صفات بر وزن «فعل» * طرح دهم: دیدگاهی معنی شناسی در اوزان اسم ثلاثی مجرد

۹۲

الحَرْقَةُ الثَّانِيَّةُ: قواعد الإعلال الخاصة بالاسم

پیش مطالعه	قواعد اعلال مختص اسم * پیش از این در برخی کلمات که بر خلاف قیاس اعلال شده اند
درس	طرح اول: طرح یک اشکال (چرا در اعتواد اعلال صورت می گیرد) اما در ازدواج نه: (مشکل معنی مشارکت باب افعال چیست که جلوی اعلال را می گیرد) * طرح دوم: رفع شبهه درباره اختصاص این قواعد به اسم * طرح سوم: عَتَى یا عَتَوْ؟ * طرح چهارم: نقدی بر یک عبارت * طرح پنجم: تحلیل موارد اعلال خاص اسم

۱۰۲

المصدر و غیر المصدر

تعریف مصدر و تفاوت آن با اسم ذات * اقسام مصدر

۱۰۴

الحَرْقَةُ الثَّالِثَةُ: المصدر الأصلي

پیش مطالعه	دستور زبان فارسی: مصدر و اقسام آن * مصدر مخفف
درس	مصدر اصلی از ثلاثی مجرد سماعی. و از غیر آن قیاسی است * بررسی تحلیلی معناشناسی و دلالت یابی اوزان مصدر هنگامی که یک فعل چندین مصدر متفاوت دارد
مباحثه	طرح اول: پاسخ به چند سؤال به کمک اصول * طرح دوم: گفتاری زبان شناسانه پیرامون اختلاف لطیف معنایی بین دو مصدر یک فعل

۱۱۲

○ الحَرْفَةُ الرَّابِعَةُ: المصدرُ الميميُّ، المصدرُ الصَّنَاعِيُّ، مصدرُ المبالغةِ

پیش مطالعه	
درس	مصدر ميمي و ماهيت معنایی آن * تسامح نحويان در بيان معنى دقيق مصدر ميمي * مصدر صناعي و ماهيت معنایی آن * مصدر مبالغه
مباحثه	طرح اول: تأثير علم صرف در فهم معانی (ترجمة دقيق كلمة «مَصِير»)

۱۱۸

○ الحَرْفَةُ الْخَامِسَةُ: المصدرُ المجهولُ، اسمُ المصدرِ و المصدرُ المؤوَّلُ

پیش مطالعه	اسم مصدر در فارسی و مشابهت معنایی آن با اسم مصدر در عربی * عدم سماع اسم مصدر از همه فعل‌های فارسی
درس	مصدر مجهول * اسم مصدر * حاصل مصدر * حاصل مصدر اخَصَّ مطلق از اسم مصدر است * مصدر مؤوَّل
مباحثه	طرح اول: گفتاری اجتهادی درباره ماهیت مصدر، اسم مصدر و حاصل مصدر و سوء تفاهم ادیبان معاصر * طرح دوم: دفاع از مدعای خلاف مشهور: چرا «عِدَّة» و امثال آن اسم مصدر است نه مصدر

۱۲۸

○ الحَرْفَةُ السَّالِسَةُ: مصدرُ التَّوَعُّدِ و التَّوَعُّدُ

پیش مطالعه	
درس	مصدر تَوَعَّدُ و تَوَعُّدٌ * تفاوت نحوه استعمال مصدر نوعی در عربی فصیح و عربی مولِّدین
مباحثه	طرح اول: چرا برای مصادر ثلاثی مجرد اوزان مصدری ثابت و ضبط نشده است؟ * طرح دوم: چرا برای مصادر ثلاثی مزید و رباعی اوزان معینهای ثابت و ضبط شده است؟ * طرح سوم: اسم مرّبه جای اسم ذات در آیه قرآن! * طرح چهارم: تحلیلی اجتهادی در مفهوم مفعول مطلق تأکیدی

۱۳۴

○ آشنایی با بزرگان (قسمت پنجم): شیخ رضی الدین استرآبادی

۱۳۸

○ الجامد المشتق

اشتقاق در دستور زبان فارسی * تعریف جامد و مشتق در عربی * انواع مشتقات

۱۴۰

○ الحَرْفَةُ السَّابِعَةُ: اسمُ الفاعِلِ

پیش مطالعه	اسم فاعل و صفت فاعلی در دستور زبان فارسی * علامت‌های صفت فاعلی * چهار ترکیب برای صفت فاعلی
درس	تعریف اسم فاعل و مقایسه معنی آن با فعل * کیفیت ساخت آن از ثلاثی مجرد و غیر آن * کیفیت صرف اسم فاعل * ضمایر اسم فاعل * شناسنامه اسم فاعل * مروری بر اصلاحات لفظی مرتبط با اسم فاعل * مثال‌هایی از قرآن کریم
مباحثه	طرح اول (برای استاد): تأملی در تعریف جامد و مشتق و رفع چند ابهام

○ الحَرْقَةُ الثَّامِنَةُ : اسمُ المفعول

۱۵۰

پیش مطالعه	صفت مفعولی در دستور زبان فارسی * ترکیبات صفت مفعولی
درس	تعریف اسم مفعول و مقایسه معنی آن با فعل * کیفیت ساخت آن از ثلاثی مجرد و غیر آن * کیفیت صرف اسم مفعول * ضمائر اسم مفعول * شناسنامه اسم مفعول * مروری بر اصلاحات لفظی مرتبط با اسم مفعول * مثال‌هایی از قرآن کریم * تحقیق پیرامون صیغه‌های دیگری که دلالت بر معنی اسم مفعول دارند
مباحثه	---

○ الحَرْقَةُ التَّاسِعَةُ : الـ نة المشبهة

۱۵۶

پیش مطالعه	صفت مشبیه در دستور زبان فارسی و علامت آن
درس	تعریف صفت مشبیه * صیغه‌های اسم مشبیه از فعل لازم یا فعل متعدی‌ای که نازل منزل لازم باشد ساخته می‌شود * آیا اوزان صفت مشبیه سماعی است؟ * بار معنایی در یک اوزان صفت مشبیه (فعل، أَفْعَل، فَعْلَان، فَعِيل) * صیغه‌های صفت مشبیه * شناسنامه صفت مشبیه * مروری بر اصلاحات لفظی مرتبط با صفت مشبیه
مباحثه	طرح اول: توضیحی در مورد صفت مشبیه و سوء تفاهم برخی نحویان * طرح دوم: نقد یک عبارت از الحدائق الندیة * طرح سوم: نقدی بر کلام فخر رازی

○ الحَرْقَةُ الْعَاشِرَةُ : اسمُ المبالغة

۱۶۸

پیش مطالعه	صیغه مبالغه در فارسی و کیفیت ساخت آن
درس	تعریف اسم مبالغه * کیفیت ساخت و صیغه‌های آن * در پشت صحنهٔ مبالغه * نقل و فرعیّت وجود دارد * بار معنایی هر یک از اوزان مبالغه (فَعَال، مَفْعَال، مَفْعِل، مَفْعُول، فَعِيل، فَعْلَان، فَعْلُول) و اصل منزل * در یک از آنها * نقد سخن برخی دانشمندان پیرامون مجرد اسم مبالغه از معنی مبالغه در مواردی * نمونه‌ای از اسم مبالغه در قرآن کریم
مباحثه	طرح اول: اسلوب‌های مبالغه در کلمات زبان عربی * طرح دوم: فُخُور از ثلاثی مجرد * طرح سوم: گناه قوم حضرت نوح ۴ * طرح چهارم: نکتهٔ بلاغی در اختیار صیغهٔ مبالغه در آیات قرآن کریم

○ الحَرْقَةُ الْوَاحِدَةُ عَشْرَةَ : اسمُ التفضيل

۱۷۸

پیش مطالعه	صفت تفضیلی در دستور زبان فارسی * اسلوب‌های استفاده از صفت تفضیلی
درس	تعریف اسم تفضیل و کیفیت ساخت آن * ساخت افعال تفضیل از هر فعلی ممکن نیست بلکه مشروط به شروطی است * چارچوب‌های استفاده از اسم تفضیل * شناسنامه اسم تفضیل * مروری بر اصلاحات لفظی مرتبط با اسم تفضیل
مباحثه	طرح اول: اشکالی بر سیرهٔ قدما و پاسخ به آن * طرح دوم: نقد عباراتی از کتاب تأثیر علوم ادبی در فهم قرآن * طرح سوم: رجوع به صمدیة شیخ بهایی * طرح چهارم: اختلاف نظر در مورد «خیر» و «شر»

۱۹۰ الحَرْقَةُ الثَّانِيَّةُ كَثْرَةُ : اسمُ الآلة

پیش‌مطالعه	اسم آلت در دستور زبان فارسی
درس	اسم آلت در اصطلاح دانشمندان ادبی دو گونه است: اسم آلت مطلق و اسم آلت مقید * اسم آلت مطلق سه وزن دارد: مِفْعَل و مِفْعَلَة و مِفْعَلَة * شناسنامه اسم آلت مطلق * اسم آلت مقید و اوزان آن
مباحثه	طرح اول: عدم اعلال به رغم وجود ظاهری مقتضی آن * طرح دوم: اسم آلت از فعل لازم ساخته می‌شود یا متعدی؟ * طرح سوم: چرا میم در اسم آلت مکسور و در اسم مکان و زمان مفتوح است * طرح چهارم: معانی مختلف قیاس در اصطلاح علما

۱۹۶ آشنایی با بزرگان (قسمت ششم): ابن جنی

۲۰۲ الحَرْقَةُ الثَّالِثَةُ كَثْرَةُ : اسمُ المکان و اسمُ الزَّمان

پیش‌مطالعه	اسم مکان در دستور زبان فارسی و کیفیت ساخت آن * اسم زمان در دستور زبان فارسی و کیفیت ساخت آن * قاعده در ساخت اسم مکان
درس	تعریف اسم مکان * کیفیت ساخت آن از ثلاثی مجرد و غیر آن * ساخت اسم مکان از اسم جامد و بار معنایی آن * اسم زمان * مروری بر اصلاحات لفظی مرتبط با اسم مکان و زمان
مباحثه	طرح اول: شاهدی به کمک نکته ادبی * طرح دوم: تحقیق مفهوم اطلاق و تنقید که در متن درس بیان شد

۲۰۸ الحَرْقَةُ الرَّابِعَةُ كَثْرَةُ : الجامد و المشتق الموصوف الصِّفَة

پیش‌مطالعه	صیغه سازی در دستور زبان فارسی * صیغه‌هایی از ماضی می‌آید (مصدر، اسم مفعول، مصدر مخفف) * صیغه‌هایی که از امر می‌آید (اسم مصدر، مصدر، مصدر، اسم فاعل، صفت فاعلی، صفت مشبیه و دعا)
درس	تقسیم جامد و مشتق به موصوف و صفت
مباحثه	

۲۱۴ الاختبار الفردي

۲۱۸ المذكر المؤنث

۲۲۰ الحَرْقَةُ الْخَامِسَةُ كَثْرَةُ : أقسامُ المذكر و المؤنث

پیش‌مطالعه	علت پیدایش مذکر و مؤنث در زبان عربی * آیا جنسیت در دستور زبان فارسی هم جایگاهی دارد؟ * جنس در گفتار * جنس در فارسی گفتاری * واژگان و تعبیرات متفاوت زنان و مردان در حوزه‌های مختلف (تفرین، دعا و فحش) * تفاوت تکیه کلمات زنان و مردان
درس	تقسیم مخصوص مذکر تقسیم مخصوص مؤنث * موارد قیاسی مؤنث معنوی * اموری که تذکیر و تأنیث در آنها جائز است
مباحثه	طرح اول: «تَغَيَّا» یا «تَغَيَّة» * طرح دوم: بحث زبان‌شناسی پیرامون ناء تأنیث و دلالات آن * طرح سوم: «قمر» مذکر است یا مؤنث؟ * طرح چهارم: نا صواب بودن تحلیل مشهور پیرامون اُسماء قبائل

۲۳۲

الحَرْقَةُ السَّالِةُ عَشْرَةٌ : اسنادُ الفعل إلى المؤنث

پیش مطالعه	مطابقت فعل با فاعل در زبان فارسی
درس	اسناد فعل به اقسام مؤنث (حقیقی و مجازی) * اسناد فعل به جمع مذكر سالم * اسناد فعل به جمع مؤنث سالم و جمع مكثر
مباحثه	---

۲۳۸

الحَرْقَةُ السَّالِةُ عَشْرَةٌ : علامات التانیث ومواضعها

پیش مطالعه	---
درس	علامات تانیث و مواضع آن * مواردی که علامات تانیث افاده تانیث حقیقی دارند * مواردی که علامات تانیث افاده تانیث مجازی دارند * مواردی که علامات تانیث اصلاً افاده تانیث نمی کنند
مباحثه	---

۲۴۴

المتصرف غیر المتصرف

متصرف اسمی است که مصغر و منسوب و مثنی و جانشین در ادامه حدیقه‌هایی مربوط به این چهار تغییر داریم.

۲۴۶

الحَرْقَةُ الثَّامِنَةُ عَشْرَةٌ : المثنی

پیش مطالعه	---
درس	تعریف مثنی و شرایط آن * ملحقات به مثنی * طریقه ساخت مثنی از اسامی مختلف اسم (صحیح، شبه صحیح، منقوص، ممدود، مقصور، مرکب اسنادی و اضافی و مثنای غلیبی)
مباحثه	---

۲۵۲

الحَرْقَةُ الثَّامِنَةُ عَشْرَةٌ : جمع المذكر السالم

پیش مطالعه	تفاوت‌های جمع در فارسی با عربی * علامت‌های جمع در فارسی * چه اسم‌هایی با «ان» و چه اسم‌هایی با «ها» جمع بسته می‌شوند * آیا اسم خاص (عَلَم) را می‌توان جمع بست؟ * قواعد اعلان مرتبط با جمع در زبان فارسی * تکمله‌ای در موارد خلاف قیاس جمع فارسی
درس	جمع مذكر سالم و علامت آن * شرایط جمع شدن به جمع مذكر سالم * ملحقات به جمع مذكر سالم * طریقه ساخت جمع مذكر سالم از اقسام مختلف اسم (صحیح، شبه صحیح، منقوص، ممدود، مقصور، مرکب اسنادی و اضافی و مرجی)
مباحثه	طرح اول: وجود ابهام در مورد تثنیه و جمع عَلَم و عبارتی از نجم الأئمة شیخ رضی الله عنه در این رابطه

۲۶۰

○ الحَرْقَةُ الْعِشْرُونَ : جمع المؤنَّث السالم

پیش مطالعه	
درس	جمع مؤنث سالم و علامت آن * اسم‌هایی که به این جمع می‌توانند جمع بسته شوند * ملحقات به جمع مؤنث سالم * طریقه ساخت جمع مؤنث سالم از اقسام مختلف اسم (صحیح، شبه صحیح، منقوص، ممدود، مقصور، مرکب اسنادی و اضافی و مرجی) * طریقه ساخت جمع مؤنث سالم از ثلاثی مخوم به ناء
مباحثه	

۲۶۴

○ الحَرْقَةُ الثَّانِيَّةُ وَالْعِشْرُونَ : الجمع المكسَّر

پیش مطالعه	اسم جمع و جمع الجمع در دستور زبان فارسی
درس	جدول اوزان مطرد و شایع جمع مکسر * جموع غیر مطرد مکسر * قلت و کثرت * جمع الجمع، مُنْتَهَى الْجُمُوع و صِيغَةُ مُنْتَهَى الْجُمُوع * اسم جمع و اسم جنس جمعی
مباحثه	طرح اول: تحلیل مفهومی اسم جنس و اسم جنس جمعی * طرح دوم: طرح سؤال و ارائه نکته: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» * طرح دوم: نامعلوم ادبی در فهم قرآن و بررسی چند واژه (إمام، قُصَص) * طرح پنجم: آشنایی با پدیده زبان‌شناسی تَوْهَم

۲۷۸

○ الحَرْقَةُ الثَّانِيَّةُ وَالْعِشْرُونَ : دلالات اسم الجمع

مهمترین علل تعدد جمع‌ها برای یک اسم (اختلاف حالت عرب، اضطراب شعری یا سجع، اختلاف معنی، قلت و کثرت) * آیا صفات به صورت جامع سالم جمع بسته می‌شوند یا مکسر * بخش دوم: حدیقه پاسخ به این پرسش است: اگر صفتی به دو یا چند شکل جمع بسته شد (مانند: کفار، کافرون، کَفَرَة جمع کافر)، آیا بار معنایی این جموع متفاوت است؟ * بار معنایی هر یک از اوزان جمع مکسر

۲۸۸

○ الاختبار الفردي : الجمع المكسَّر

۲۹۲

○ الحَرْقَةُ الثَّالِثَةُ وَالْعِشْرُونَ : المنسوب

پیش مطالعه	صفت نسبی در زبان فارسی * کیفیت ساخت صفت نسبی و قواعد اعلال مرتبط با صفت نسبی * موارد مخالف قیاس
درس	تعریف منسوب * کیفیت ساخت منسوب از گونه‌های مختلف اسم * اوزان نسبت (بعضی وزن‌ها بر معنی نسبت)
مباحثه	طرح اول: ابهام در تجزیه کلمه «جاهلیة» در حدیث. این کلمه اسم منسوب است یا مصدر صناعی؟

۲۹۸

○ الحَرْقَةُ الرَّابِعَةُ وَالْعَشْرُونَ : المَصْغَرُ

پیش مطالعه	مصغر و علامات آن در زبان فارسی
درس	مصغر، معنی آن و شرط ساخت آن * اوزان تصغیر، وزن تصغیری * کیفیت ساخت مصغر از گونه‌های مختلف اسم به صورت کاملاً تحلیلی و غیر حفظی * کیفیت مصغر کردن اسم‌های سه حرفی * کیفیت مصغر کردن اسم‌های چهار حرفی * کیفیت مصغر کردن اسماء پنج حرفی و بیش‌تر * نکات تکمیلی برای ساخت مصغر * تصغیر ترخیم * قواعد اعلال مخصوص مصغر * مروری بر اصلاحات لفظی مصغر
مباحثه	طرح اول: مصغر قَلَنْشَوَه * طرح دوم: آنچه کلمات را به اصل خود بر می‌گرداند * طرح سوم: آیا «رُجُل» را می‌توان جمع مذکر سالم بست؟ * طرح چهارم: دعوا بر سر وزن «أشیاء» * طرح پنجم: آیا وزن تصغیر افاده تعظیم هم می‌کند؟

۳۱۰

○ الاختبار الفردي: الأسماء المتصرفة

۳۱۲

○ المعرفة النكرة

معرفه و نکره در دستور زبان فارسی و عربی * اقسام معرفه (علم، معرف به «ال»، ضمیر، اسم اشاره، موصول، مضاف و منادا) * بحث ما تا شش حدیقه آینده در مورد اقسام معرفه است

۳۱۶

○ الحَرْقَةُ الْخَامِسَةُ وَالْعَشْرُونَ : اسم العلم

پیش مطالعه	اسم علم و اسم خاص در دستور زبان فارسی
درس	تعریف علم * اقسام علم (مفرد و مرکب، اسم کنیه و لقب، علم بالغلبه، علم شخص یا جنس) * آیا علم نکره می‌شود؟
مباحثه	طرح اول: تعریفی روشن از اسم جنس * طرح دوم: آیا علم می‌تواند معرفت تعریف دیگری بپذیرد؟ * آیا یک اسم می‌تواند با دو علامت تعریف همراه شود؟

۳۲۲

○ الحَرْقَةُ السَّادِسَةُ وَالْعَشْرُونَ : المَعْرِفُ بِالْ

پیش مطالعه	
درس	اقسام «ال» (موصوله، زائده و حرف تعریف) * اقسام «ال» (معرفه و نکره)
مباحثه	طرح اول: نگرشی نو در اقسام ال تعریف و معادل فارسی آن

۳۲۸

○ الحَرْقَةُ السَّابِعَةُ وَالْعَشْرُونَ : الضَّمِيرُ

پیش مطالعه	ضمیر و مرجع ضمیر در زبان فارسی * علت وجوب تقدم مرجع ضمیر بر ضمیر * امکان تأخیر مرجع از ضمیر * حالات مختلف ضمیر * اقسام ضمیر * شرایطی که ضمیر جمع به جای ضمیر مفرد به کار برده می‌شود
درس	تعریف ضمیر * اقسام ضمیر (منفصل و متصل، منصوبی و مجروری و مرفوعی) * مرجع ضمیر
مباحثه	طرح اول: حکایتی در اهمیت روشن بودن مرجع ضمیر

۳۴۲ الحَریْقَةُ الثَّامِنَةُ وَالْعِشْرُونَ : اسم الإشارة

پیش مطالعه	اسم اشاره در دستور زبان فارسی * «این» و «آن» در چه صورت اسم اشاره و در چه صورت ضمیر اشاره‌اند
درس	تعریف اسم اشاره * اقسام اسم اشاره (قریب، بعید و متوسط)
مباحثه	---

۳۴۶ الحَریْقَةُ التَّاسِعَةُ وَالْعِشْرُونَ : الموصول

پیش مطالعه	موصول در دستور زبان فارسی * اقسام موصول و موارد کاربرد آن * اقسام «که» و «چه» *
درس	تعریف موصول و اقسام آن
مباحثه	طرح اول: آیا اللاتی با اللاتی تفاوت دارد؟

۳۵۴ الحَریْقَةُ الثَّلَاثُونَ : المضاف والمضاف الیه

پیش مطالعه	اسم تام و غیر تام * اقسام اضافی در زبان فارسی (اضافه ملکی، اضافه تخصیصی، اضافه بیانی، اضافه تشبیهی، اضافه استعاری) * چگونه اسمی را از صورت و حال اضافه خارج می‌سازند * فرق اضافه با صفت
درس	اضافه * اقسام اضافه * منادا و اقسام آن
مباحثه	---

۳۶۰ الاختبار الفردي

ضمیر * موصول * معرفه و نکره

۳۶۶ المعرب المبني

این یک بحث نحوی است. اما نکاتی صرفی دارد که ما را ناگزیر از طرح اجمالی این بحث می‌کند. دو حقیقه آینده اقسام معرب و مبني و احکام صرفی آنها را بررسی می‌کنیم

۳۶۸ الحَریْقَةُ الْخَامِسَةُ وَالْثَلَاثُونَ : المعرب، الإعراب و أنواعه

پیش مطالعه	---
درس	انواع اعراب و علائم آن (فرعی، اصلی، نیابتی، تقدیری...)
مباحثه	حدیثی از عالم آل محمد امام صادق ۸ مرتبط با اعراب و بناء

۳۷۴

○ الحریقه الثانیة والثلاثون : المبني

پیش مطالعه	ادوات پرسش در دستور زبان فارسی * کنایات * صفات ترکیبی * طرز استعمال صفت * عدد و اقسام آن و کیفیت ترکیب آن یا معدود
درس	مبنی و حکم آن * اقسام مبنی در عربی (ضمیر، اسم اشاره، موصول، ادوات شرط، ادوات استفهام، برخی ظروف، برخی کنایات، اسم فعل و اسم صوت، مرکب مزجی، اسم لای نفی جنس، حکایت، و اسم‌هایی که در جمله لحاظ نشده‌اند)
مباحثه	طرح اول: چرا اسم فعل به وجود آمد؟

۳۹۶

○ الاختبار الفردي : المعرب والمبني

۳۹۸

■ شه هفتم : مباحث اجتهادی در علم صرف

۴۰۰

○ حقیقہ اول : قلب مکانی

قلب مکانی * راه‌های شناخت قلب مکانی * فله نه قلب مکانی * چند نمونه از قلب مکانی * بررسی تفصیلی چند واژه مقلوب (فَصْرُهْنِ، طاغوت، اشیاء، ملائکه)

۴۰۴

○ حقیقہ دوم : تداخل در واژگان زبان عربی

تداخل دو لهجه در ابواب فعلی * تداخل دو لهجه در درون یک کلمه ابوابی که تداخل در آن‌ها صورت گرفته است

۴۰۸

○ حقیقہ سوم : تحلیلی در اماکن حروف زوائد

موارد زیادت لام * موارد زیادت هاء سکت * موارد زیادت سین * موارد زیادت هاء

۴۱۴

○ حقیقہ چهارم : مترادف در قرآن آری یا خیر؟

مترادف در قرآن * تعریف مترادف * معیار مترادف * منشأ مترادف * شرایط مترادف * قائلان به مترادف * فائز بن کمال * عدم مترادف * نمونه‌ها (۱. دین، ملت و شریعت، ۲. صنم و وثن، ۳. حارث و زارع، ۴. سنة و عام) * اشتباه‌های لغوی (۱. توفی و موت، ۲. نزل، ۳. حاق یحیی، ۴. قدر یقدر، ۵. زاد یزود، ۶. ذرا، ۷. شاکلة، ۸. نفق، ۹. عول) * نتیجه گیری

۴۲۶

○ حقیقہ پنجم : تفاوت‌های بین گفتار و نوشتار

استعمال «که، دیگه، آخه، ها»: استعمال «که» در فارسی گفتاری * استعمال «دیگر» در فارسی گفتاری (۱. «دیگر» همراه وجه امری، ۲. «دیگر» در جمله‌های پرسشی، ۳. «دیگر» در جملات خبری، ۴. «دیگر» در پاسخ سؤال) * استعمال «آخه» در فارسی گفتاری * کاربرد عاطفی «آخه» * استعمال «ها» در فارسی گفتاری

تکمله

۴۳۶

تکمله اول: مجموعه‌ای از ریشه‌های کلماتی که از ابواب مختلف در قرآن کریم به کار رفته است. ۴۳۸

تکمله دوم: شواهد قرآنی برای بحث اعلال و ابدال ۴۵۸

تکمله سوم: جدول ابنیه اسم ۴۶۶

جدول اوزان ثلاثی مزید فیه - آن‌ها که یک حرف زائد دارند * ثلاثی مزید با دو حرف زائد * ثلاثی مزید با سه حرف اضافه * اوزان ثلاثی مزید با چهار حرف زائد * رباعی مزید با یک حرف زائد * رباعی مزید با دو حرف زائد * ابنیه رباعی مزید با سه حرف زائد * خماسی مزید فیه

تکمله چهارم: جدول تصریف افعال گوناگون ۴۷۸

چند نکته مهم * صرف الگوی اجوف واوی: قَالَ يَقُولُ * صرف الگوی ناقص واوی: دَعَا يَدْعُو * صرف الگوی مثال یائی: يَبِيعُ الشَّيْءَ يَبِئْسَ * صرف الگوی اجوف یائی: باعَ يَبِيعُ * صرف الگوی ناقص یائی: رَمَى يَرْمِي * صرف الگوی لفیف مفروق: وَقَى الشَّيْءَ يَقِيهِ * صرف الگوی لفیف مقرون: نَوَى الشَّيْءَ يَنْوِيهِ * صرف الگوی مهموز الفاء: أَكَلَ يَأْكُلُ * صرف الگوی مهموز العين و مهموز اللام: سَبَّحَ، قَرَأَ * صرف الگوی ناقص: فَرَّ يَفِرُّ فِرَاراً * صرف الگوی لفیف مفروق مهموز: وَأَمَرَ يَأْمُرُ لَهُ

فهرست منابع ۴۹۰